

A Kassai Vár

Ladislav ŽUPČÁN: CASTLE OF KOŠICE. Castle complexes, whether in the form of preserved, or in the form of a substantial part of the ruins of monuments across Europe. This aspect is not different even in the region above, where there are large quantities of the castle ruins. Using new technological advances such as digital photogrammetry or laser scanning and studying the subsequent general architectural features of each period from 13 to 15 century, the author tries to give the 3 D shape of Košice castle. The main objective is to use the basic features of Romanesque and Gothic style of painting Košice castle complex. Post to detect 3-D shape of cupcakes castle, and confirm the actual existence of the castle complex.

A kassai vár létezésének tanúi a Várhegyen (Hradová) fellelhető várromok melyeket az 1. és 6. század közti római kori hagyomány övezi. A vár római korban való keletkezés elméletének követői néhány 15. század végén íródott forrás alapján azt feltételezték, hogy a várat egy bizonyos Cassio római polgár építtette, sőt elméletük szerint ez Cassio, (Cassius, Cassios, Casso) nevű római hadvezér illetve követ alapította a Cassovia (Cassiona) nevű várost is. Rejtély, melyik római császár hadvezére lehetett Cassio de feltételezések szerint Antoninus Pius császár alattvalója lehetett, mert több őt ábrázoló római érmét találtak a környéken.¹ Az antik szellemisége bejutott a humanizmus és reneszánsz korába is. A vár történetével már Mátyás király udvari történésze Antonio Bonfini is foglalkozott aki szabad hozzáféréssel rendelkezett a Magyar királyság történelmét összefoglaló művének megírásához szükséges régi iratokhoz. A műben felvázolta az 1311 és 1312-ben Kassa környékén lezajlott csatákat. Többek között megemlíti egy Hernád folyó melletti várat is „castellum Harnad“.² Pontosan nem tudta meghatározni a Clistichium nevű vár vagy város fekvését. Ez a kifejezés viszont csak a római hadsereg táborhelyét jelölő latin szófordulat és nem a várat jelöli. Kassa első 1631-ben írt, régi krónikákra és iratokra hivatkozó „Kassai krónika,, a vár keletkezését az 5. és 9. század közé helyezi és azt a benyomást kelti, hogy a Várhegy (Hradová) területén létezett a „régii Kassa“.

¹ HALANGA, O. Počiatky Košíc a zrod metropoly. Košice: Mesto Košice, 1992, s. 27.

² BONFINI, A. Ungaricarum rerum decades. Posoni, 1774. Decas II., lib. IX. („ rex vallem capit et non procul ab Harnado castello metatur“ – kráľ zaujme dolinu a utáborí sa neďaleko hrádku Harnada“).

Thúróczy László így ír a kassai várról: „Két Kassa létezett. Az egyik város úgynevezett Felső-Kassa volt, amelynek romjait a várostól északra találhatjuk egy magas hegyen. A másik ún. „modern,, város Alsó-Kassa nevet viselte. Ki tudná ma megmondani, hogy melyik Kassa keletkezett előbb - Felső-Kassa vagy Alsó-Kassa? Esetleg egyszerre keletkeztek? Valószínűleg Felső-Kassa keletkezett előbb, mivel a tatárok félelme elől várfalakkal és tornyokkal kerítették körül“.³

Kassa várának alapjait Timon Sámuel is kereste s ő a következőt jegyezte meg: „A település keletkezésének dátuma, városról vagy várról van-e szó az összes írott forrás áttanulmányozása után is rejtély marad. A vár építésének kezdeteit a 9. század 5-ik évére tehetjük.“⁴ A vár magyar eredetét már a kezdetekben elvetették. Tutkó József kassai történésznek a következő véleménye volt: „Felső-Kassa (Cassa Superior) a század kezdetétől vár jelleggel rendelkezett és távol volt Alsó-Kassától. Alsó-Kassát a 13. században erősítették meg várfalakkal ellenben Felső-Kassával, melyet még a 14. században is várnak neveztek s mint olyat a 15. században lerombolták“.⁵

Általánosan elfogadott tény, hogy a várat az Aba nemzetségből származó Amadé építtette ellenszegülése jeléül Károly Róbert a Magyar Királyság trónralépésének idején. Kassa vára erődítmény funkcióját töltött volna be katonai alakulatai számára. A vár építését 1303 és 1310 közé tehetjük.⁶

Az építkezés 1307-ig tartott amikor is Amadé már ellenségként jelenik meg Kassán. Ezt az információt, mely szerint Kassa várát Amadé építtette⁷ az a tény is megerősíti, hogy amikor Amadé gönci várát a kassai és szepességi polgárok támadták meg, a harcok Kassa város falai alatt folytatódtak. Amadénak egy erős támpontra volt szüksége Kassa város várfalai ellen

³ THUROCY, L. Ungaria suis cum regionibus. Tyrnaviae, 1729, s. 171.

⁴ TIMON, S. Cassovia vetus, ac nova. Cassovia: J.H. Frauenheit, 1732, s. 62.

⁵ TUTKÓ, J. Szabad Királyi Kassa Városának Történelmi Évkönyve. Kassa: Kassa városa, 1861, s. 9.

⁶ PLAČEK, M. – BÓNA, M. Encyklopédia slovenských hradov. Bratislava: Slovart, 2007, s. 162.

⁷ HALANGA, O. Počiatky Košice a zrod metropoly. Košice: Mesto Košice, 1992, s. 95.

folytatott küzdelmében. „Idegenföldön“ tehát Kassa város tulajdonát képező földön kezdett építkezni. A kassai krónikák (kódexek) leírása szerint 1307-ben abbahagyta a vár építését, s ezzel párhuzamosan megemlíti a szepességiek ostromát „Cassa“ város ellen.⁸ A Várhegyen található vár ostroma Amadé ellenségei által csak akkor jöhetne számításba, ha a nádor családja tartotta volna markában Cassa Superiort. Ez viszont azt jelentené, hogy az Amadé család nem tartotta be az 1311-ben kötött a kassai földről való lemondását tartalmazó szerződést.⁹

A Kassai Vár 1330 - 1335 – 3D modelen
Autor: Ladislav Župčán

⁸ TUTKÓ, J. Szabad Királyi Kassa Városának Történelmi Évkönyve. Kassa: Kassa városa, 1861, s. 24. a
PLATH, J. "Kaschauer Chronik - Ausführliche Geschichte der Königlichen Freistadt Kaschau seit ihrem Ursprunge des 7. Jahrhunderts Kaiser Heraclius Zeitepoche /610 - 641/ bis zum Programme der Feierlichen Begrüssung des ersten Lokomotivs im Kaschauer Bahnhofs. Kaschau: K. Werfer, 1860, s. 55.

⁹ SLIVKA, M. - VALLAŠEK, A. Hradý a hrádky na východnom Slovensku. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo Košice, 1991, s. 143.

A kassai polgárok 1347-ben további privilégiumokat (kiváltságokat) vívtak ki I. Nagy Lajos uralkodótól. Ez a privilégium tartalmazza azt a Várhegygyel (Hradová) kapcsolatos kikötést is, hogy ha egy kassai polgár illetve egy gazdag idegen polgár végrendelet nélkül hal meg a város területén, a vagyonát három részre kell osztani s ebből a vagyon kétharmadát a kassai vár erősítésére kell fordítani.¹⁰ Ezek szerint, abban az időben ez a vár már nemcsak Kassa város védelmére szolgált, hanem az egész régió fontos védőpajzsa lehetett. Luxemburgi Zsigmond halála után újra eljött a zavargások és békétlenségek ideje. Nem volt könnyű érett és alkalmas uralkodót találni. Több magyar mágnás igyekezett birtokolni a hatalmat s az erős kassai vár midnyájuknak szálka volt a szemükbe.¹¹ Kassa Jiskra Jánossal (Giskra János) való szövetsége, aki V. László (Utószülött) érdekeit védelmezte, többször került a magyar urak ostroma alá. Az ellenség többnyire nyugatról ostromolta Kassát de az ostromok alatt megfigyelte a város és a vár között létrejött védelmi mechanizmust. Halaga szerint pont ez

A Kassai Vár 1330 - 1335 – 3D modelen
Autor: Ladislav Župčán

lehetett a kassai vár veszte. Kassa várát állítólag 1445-ben Rozgonyi György rombolta le parancsra.¹² A Várhegyen (Hradová) található egykori vár legrégebbi látképe a Bécsi Képes Krónikában található. A szerző az 1312-ben lezajlott rozgonyi csata leírása mellett a Hernád és Tarca völgyét ábrázolja két magas kőszirttel. A kassai vár hatalmas, magas négyszögletes épületként jelenik meg s oldalain tornyokkal van megerősítve. A vár kapuja és lövésnyílásai a román kori stílusjegyeket viselik.¹³ A Várhegyen található vár tipológiailag nem helyezkedik be a középkori feudális várak rendszerébe. A külseje alapján itélve inkább veszély elleni menedékként szolgálhatott, nem volt alkalmas további hódításokra. Egy 1780-ban készült térképen a vár ovális (tojás) alaprajzú, két kisebb és egy nagyobb épülettel ábrázolják. Későbbi szerzők is az elipszis alaprajzot emelik ki. A Vár kerülete minimálisan

¹⁰ Archív mesta Košice, Tajné oddelenie, č. 3; Publikoval: FEJÉR, G. Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis, zv. IX. Budae: Bibliothecarii regii, 1850, s. 466.

¹¹ KEMÉNY, L. Száz év Kassa legrégebbi történetéből. Kassa: Kiadó Kassa, 1893, s. 24.

¹² HENSZLMANN, I. Kassa városának ó-német stílusú templomairól. Budapest: Argumentum, 1846, s.15.; TUTKÓ, J. Szabad Királyi Kassa Városának Történelmi Évkönyve. Kassa: Kassa városa, 1861, s. 39.

¹³ HALANGA, O. Počiatky Košic a zrod metropolu. Košice: Mesto Košice, 1992, s. 94.

1106 méter hosszú. Régebbi leírásokban a következő méretekről tesznek említést: „...a várfalak magassága több helyen eltérő. A tornyok 4,8 m magasak, de a várfalak magassága többnyire 2 és 3 méter között mozog. A megmaradt várrom várfalai méreteiből kidedukálva némely várfal eredeti mérete 10 méter magas is lehetett, de bizonyosan elérték a 6 vagy 8 méter magasságot. Figyelemre méltó a várfalak vastagsága és szélessége is. A falak körülbelül 2,8 – 3 méter vastagak s néhol eléri a 3,5 méteres vastagságot is”.¹⁴ Kemény szerint a várfal vastagsága 3,2 méter,¹⁵ Slivka elemzése szerint 3,8 méter vastagak a várfalak.¹⁶ A várat körülvevő fal délen a sziklához kapcsolódik. Várfalak mellett még néhány torony és bástya is fennmaradt. A belső várat egy háromszögletű - és egy kerek torony szilárdította. Ennek a háromszögű toronynak az egyik fala a vár belsejébe helyezkedett el, a két fennmaradó fala pedig a várfalaktól kívülre helyezkedett el. A két kiálló fal 150-180 cm hosszú kövekből épült. Martinka mérései szerint a háromszögű torony mérete 13,2 méter, a két kiálló fal mérete 15 méter és a belső fal mérete 15,75 m. Slivka állítása szerint a torony alapja 15 x 15 x 15,7m méretekkel rendelkezik. Mellesleg a köveket habarcsra rakták és habarccsal kötötték össze őket. A kiálló falak vastagsága 3,2 méter, a belső fal vastagsága 2,8 méter. A torony falai 4,6 méterre emelkednek ki. Valószínűleg a torony keleti részéből alagút vezethetett ki, de mára már beomlott. A torony bejárata a várfalaktól 8 méteres magasságban állt. A másik kerek torony a vár nyugati részében található. Ezzel a toronnyal végződik a déli és a nyugati várfal. A torony méretei: külső átmérője – 12 m, belső átmérője 5 m, a falak vastagsága 3,5 méter. Más adatok szerint a belső átmérő 6 méter volt és a külső 2 méter.¹⁷ A torony alapjánál a legszélesebb s minél magasabbra kerülünk a torony fokozatosan szűkül, padlókkal van ellátva. Valószínűleg őrtoronyként szolgált. A belső várhoz és várudvarhoz keletről és nyugatról két kisebb udvar is csatlakozott. Ezekon kívül még 4 tornyot azonosítottak a kutatók. Egyik a déli várfal része volt. Külső átmérője 13 méter volt, belső pedig 8 m. A másik torony a várfalakon kívül helyezkedik el a háromszögű toronytól északra és 15 méteres átmérővel rendelkezett. Harmadik torony az előbbi közelében található 8 méteres átmérővel. Némelyik feltételezés szerint nem is őrtornyokról van szó hanem falazott kutakról.

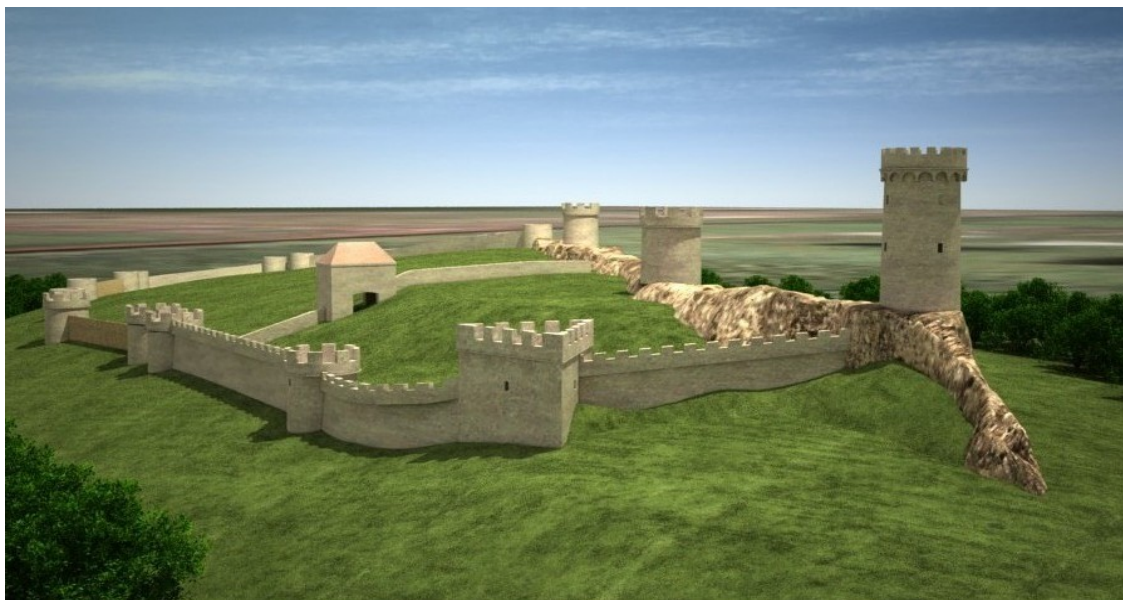
¹⁴ MARTINKA, J. Hrad Sokol'a nad Košicami. In Zborník muzeálnej slovenskej spoločnosti, 1931, roč. 25, č. 25, s. 135 – 136.

¹⁵ KEMÉNY, L. Száz év Kassa legrégebbi történetéből. Kassa: Kiadó Kassa, 1893, s. 15.

¹⁶ SLIVKA, M. - VALLAŠEK, A. Hradky a hrady na východnom Slovensku. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo Košice, 1991, s. 143.

¹⁷ SLIVKA, M. - VALLAŠEK, A. Hradky a hrady na východnom Slovensku. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo Košice, 1991, s. 143.

Egy további kerek torony a déli hegyoldal magaslatán helyezkedett el. Külső átmérője 14 méter.¹⁸ A tornyok elhelyezkedése és mérete megfelel a várvédelmi célokra.

A Kassai Vár 1301 – 1307: 3D modellen
Autor: Ladislav Župčan

A felhasznált építőanyag a vár egész területén egyforma. Vörös homokkőt használtak fel, a tört kövek összekötő anyagaként pedig meszet és kavicsot használtak. A várfalak nem voltak vakolva. A várfalak simák, mert az építésnél felhasznált tört kövek legsimább felületével kifelé rakták őket. A legnagyobb kövek mérete 40-60 cm, merőlegesen rakták le őket s az így keletkezett közöket apró 20-40 cm méretű kövekkel töltötték ki. A háromszögű toronyban található legnagyobb kövek hosszúsága 1,8 m, szélessége 1,2 méter a torony sarkában, a harmadik méretet nem tudjuk megállapítani, mivel a fal eltakarja de kb. 1 méteről lehet szó. A várépítéshez szükséges követ az északi hegyoldalon található kőfejtőből szereztek. A szükséges meszet 600 méteres távolságban égették a Várhegy nyugati és déli hegyoldalon.¹⁹

A rendelkezésünkre álló összes forrás, krónika, múlt századi irat elemzéséből megállapítható, hogy a kassai vár az egész régióra kiterjedően fontos védelmi szerepet töltött be és gyakran vált különböző viták tárgyává. A Várhegyen található várkomplexum 3D virtuális ábrázolása

¹⁸ MARTINKA, J. Hrad Sokol'a nad Košicami. In Zborník muzeálnej slovenskej spoločnosti, 1931, roč. 25, č. 25, s. 136 – 137.

¹⁹ MARTINKA, J. Hrad Sokol'a nad Košicami. In Zborník muzeálnej slovenskej spoločnosti, 1931, roč. 25, č. 25, s. 137.

segít a várkomplexum jobb megértésében, és megerősíti a kassai vár létezését. Ezzel véglegesen megdönti (cáfolja) az Eperjesi járásban található Szokolya/Sokol várral való azonosítását.

A Kassai romjai – 3D modelen
Autor: Ladislav Župčán

RESUMÉ

Ladislav ŽUPČÁN: CASTLE OF KOŠICE. 21st century is the era, which is progressing by leaps and bounds in all spheres of life. Speed is also evident in science, which can also be used to create virtual reconstructions of medieval stone castles. The paper was planting time in Kosice Castle - Romanesque, or Gothic style and the space with the idea of a spatial perimeter walls of the castle complex. To assess the relative accuracy - forms were used features of different styles from each of the periods in connectivity in visual space. It must be said that a great device are preserved historical sources that prove the existence part of Košice castle. Remains a negative factor not to pursue, rather stay the archaeological research, which could be the final proof confirming the existence of Košice castle.